

Recensie: Superposition van Toneelschuur Producties / Vanja Rukavina

SUPERPOSITION

TONEELSCHUUR PRODUCTIES / VANJA RUKAVINA

Door Piet van Kampen, gezien 10 november 2023

In *Superposition* worden drie talen gesproken: Nederlands, Japans en Engels, met ook boventiteling in die drie talen. Vier wiskundigen, twee statistici en twee theoretisch mathematici, bereiden een presentatie voor voor het International Congress of Mathematicians (ICM). Twee zijn Nederlands, twee Japans. Drie zijn vrouw, één is man. Hun gezamenlijke doel: een formule ontwikkelen die alle cultuurverschillen verklaart.

Al bij de kennismaking van de twee Nederlandse wiskundigen met hun twee Japanse collega's leiden cultuurverschillen tot misverstanden. Taal in de ruimste zin van het woord speelt daarbij een grote rol. Als statisticus Cecile (Keja Klaasje Kwestro) bijvoorbeeld het handgebaar maakt dat in Nederland hoort bij 'mmm... dat is lekker' kijken de twee Japansen heel verstoord. Als ze begrijpt wat de bedoeling was, laat fundamenteel wiskundige Shihoko (Mizuki Kondo) zien dat Japanners in zo'n geval en heel ander gebaar maken.

De cultuurverschillen en de daardoor veroorzaakte misverstanden blijven niet beperkt tot die van mensen uit twee verschillende werelddelen. Ook als projectleider professor Madoka (Rino Daidoji) haar ondergeschikte Shihoko voordoet hoe je 'kankerzooi!' zegt bijvoorbeeld, leidt dat tot een ongemakkelijke situatie. Zelfs de inhoudelijk eensgezinden, de twee theoretisch wiskundigen, bondgenoten in hun meningsverschil met de twee statistici, botsen met elkaar als nerd Finn (Bram Suijker) geïrriteerd reageert bij wat hij als gedram van fanaticus Shihoko over het nul- axioma ervaart.

Vanja Rukavina schreef samen met dramaturg Thomas Lamers het concept, de uiteindelijke tekst kwam tot stand tijdens het repetitieproces. De invloed van Rino Daidoji en Mizuki Kondo, beiden niet alleen acteur maar ook theatermaker, is dan ook onmiskenbaar. Geweldig goede actrices zijn het trouwens, die heel makkelijk schakelen van ingetogen naar extravert (ze wonen en werken al enige tijd in Europa).

Het is een vondst om het kennismakingsgesprek uit het begin aan het eind letterlijk terug te laten komen. De tweede keer dan ook nog eens met Bram Suijker als Madoka en Keja Klaasje Kwestro als Shihoko, in het Japans, en de twee Japanse actrices als Cecile en Finn in het Nederlands. Die persoonsverschuiving en die taalverschuiving creëren sowieso al een extra laag. Maar omdat we als publiek inmiddels veel meer weten over de vier personages, komen er daardoor nog eens een paar lagen bij.

Superposition is kortom een heel intelligent en heel geestig spel met culturele verschillen en culturele misverstanden. Een feest voor de taalliefhebber.

Ga voor de speellijst en voor meer informatie naar: [Toneelschuur Producties](#)

Ingewikkelde uitleg van cultuurverschillen

RECENSIE: *Superposition* – Toneelschuur Producties

zondag 12 november 2023 / door: Mieke Zijlmans / beeld: foto Sanne Peper

★★★★☆

Is er een manier om mensen die afkomstig zijn uit culturen die extreem van elkaar verschillen, nader tot elkaar te laten komen? Met elkaar te laten samenwerken? Vriendschappen te laten sluiten, of zelfs verliefd op elkaar te laten worden? *Superposition* van Toneelschuur Producties zoekt naar die grootste gemene deler.

Vier topwiskundigen uit Japan en Nederland moeten samen een model ontwikkelen dat cultuurverschillen tussen mensen met uiteenlopende achtergronden concreetiseert. Hoe groot die verschillen precies zijn, zou je moeten kunnen opmeten, uitdrukken in statistieken, formules, percentages. De vier wiskundigen doen dit in opdracht van een zestal tech-giganten: met hun berekeningen denken bedrijven zoals Meta groot geld te gaan verdienen.

De Japanse Madoka en de Nederlandse Finn zijn gespecialiseerd in kansberekening; de Japanse Shihoko en de Nederlandse Cecile zijn statistici. Met elkaar moeten ze toch een pink kunnen krijgen achter die cultuurverschillen.

Rituelen

Om te beginnen leren ze elkaars begroetingsrituelen. Wat voor welkomstcadeautje je meebrengt; hoe je in elkaars taal een paar woordjes zegt; welke handelingen en uitdrukkingen gepast of juist ongepast zijn. Vervolgens zijn ze drie jaar tot elkaar veroordeeld. Drie jaar, waarin echte toenadering uiteraard zo eenvoudig niet blijkt. Toch gaan ze steeds meer op elkaar lijken, en uiteindelijk proberen ze zelfs in elkaars schoenen te gaan staan.

Cultuurclash

Regisseur en bedenker Vanja Rukavina weet met zijn Bosnisch/Nederlandse wortels wat een cultuurclash is. Hij zet die botsing en de culturele spagaat op scherp door juist Japanners en Nederlanders tegenover elkaar te zetten: de verschillen kunnen bijna niet groter zijn.

Rukavina kiest een natuurkundige vorm om het in *Superposition* te hebben over cultuurverschillen. Op internet verwijst hij naar de kwantummechanica: 'Als een elementair deeltje zich in 'superpositie' bevindt, bevindt het zich in twee (of meerdere) staten tegelijk.'

De uitwerking in het theater van die theorie is nodeloos ingewikkeld. Er gebeurt op de speelvloer wel erg veel tegelijkertijd. De tekst staat bol van wiskundige theorieën. De acteurs spreken afwisselend Nederlands, Engels en Japans: de vertalingen worden via boventiteling geprojecteerd in drie talen. Er is een heleboel ruis, maar geen van deze elementen heeft echt te maken met cultuurverschillen.

Sterke acteurs

Dat *Superposition* niettemin een plezierige voorstelling is, is te danken is aan de acteurs. Regisseur Rukavina houdt de personages tamelijk karikaturaal, maar de acteurs zijn zo sterk dat ze binnen dat keurslijf zinnige karakters opbouwen.

Bram Suijker is de ongelikke beer Finn, in zwart hardrock-T-shirt en met lange paardenstaart. Met zijn handen in zijn zakken flapt hij er allerlei lompigheid uit. Daarmee vormt hij een karikatuur van de antisociale bèta, maar Suijker maakt er een geloofwaardig personage van.

Keja Klaasje Kwestro speelt de zenuwachtige, liefdeloze statisticus Cecile. Ze begrijpt dat de Nederlandse directheid niet goed valt bij de Japanners; Kwestro laat de vrouw in een kramp schieten, waardoor ze sociaal niet meer functioneert.

Spagaat

Teamleider Madoka (Rino Daidoji) is niet goed in talen. Daardoor is ze in de gelegenheid in het Japans de ongezouten waarheid te zeggen over alles en iedereen: die Hollanders verstaan haar toch niet. Rukavina laat Daidoji de prototypische keffende Japanner spelen.

Mizuki Kondo speelt de Japanse Shihoko. Haar personage is eigenlijk het meest fascinerend. Zij is vriendelijk tegen Madoka, zoekt tegelijkertijd toenadering tot de Nederlanders. Kondo zet haar overtuigend nederig-Japans neer, met emotionele uitschieters wanneer ze de grenzen van haar eigen culturele normen overschrijft. Zij is daarmee degene die de spagaat tussen de culturen het overtuigendst neerzet.

Schoolkrijt

Het decor (Dymph Boss) houdt het midden tussen een Japans gebouw – met grote egale vlakken in frames – en een wiskundelokaal, want op die egale vlakken kun je met schoolkrijt schrijven. De soundscape (geluidsontwerp: Daniel van Loenen) bestaat voornamelijk uit elektronische repeterende muziek en is nu en dan te aanwezig, waardoor hij hindert in plaats van ondersteunt.

Jammer dat Rukavina kiest voor de karikaturale benadering van de cultuurclash, want het probleem is reëel. Zulke cultuurverschillen zijn er wel degelijk, en het zou mooi zijn als we wat meer moeite deden daar overheen te stappen.

foto: Sanne Peper

Superposition – Toneelschuur Producties

Regie: Vanja Rukavina

Spel: Rino Daidoji, Muziki Kondo, Keja Klaasje Kwestro, Bram Suijker

Scenografie en kostuums: Dymph Boss

Geluidsontwerp: Daniel van Loenen

Lichtontwerp: Wout Panis

Fotografie: Sanne Peper

Voorstelling met boventitels in Nederlands, Engels en Japans

Superposition – Toneelschuur Producties

Link: speellijst

Gezien op donderdag 09 november 2023 in De Schuur, Haarlem

Nog te zien tot zaterdag 23 december 2023

Beoordeling: 3 sterren

De wiskundige benadering van emotie en hartstocht

Recensie Theater

Superposition. Door: Vanja Rukavina, Toneelschuur Producties. Gezien: 9/11, De Schuur, Haarlem. Tour t/m 17/12. Info: schuur.nl
●●●●○

Hoe werkt handen schudden eigenlijk? De Japanse wiskundigen Madoka Goto en Shihoko Yosumi besluiten om voor hun eerste ontmoeting met hun Nederlandse collega's Finn en Cecile alvast even te oefenen. Na wat aanvankelijke gêne - waarbij de onderlinge hiërarchie tussen Madoka en Shihoko een rol speelt - experimenteren ze erop los. Onder welke hoek moet de handdruk plaatsvinden? Hoe hard moet je schudden? Wat doe je ondertussen met de rest van je lijf, en met je gezichtsuitdrukking?

De geestige openingsscène zet de premisse van *Superposition* goed in de verf. In de nieuwe voorstelling

van acteur-regisseur Vanja Rukavina volgen we een internationaal team van wetenschappers - twee Japanners en twee Nederlanders - dat op het punt staat een wiskundig model te ontdekken waarmee culturele misverstanden te voorspellen zijn. Om data voor hun werk te genereren, houden ze bij hoe vaak ze tegen culturele verwarring aanlopen. De verwachting is dat het aantal gestaag zal dalen naarmate ze elkaar en elkaars cultuur beter leren kennen, maar zo eenvoudig blijkt het in de praktijk niet te werken.

Een van de zaken die *Superposition* blijft bevragen is: wat valt er eigenlijk allemaal onder dat bedrieglijke woordje 'cultuur'? Natuurlijk speelt nationaliteit daar een rol in, maar worden we niet net zo goed gevormd door ons gender, door onze beroepsgroep, door de subculturen waar we onderdeel van zijn? De voorstelling legt subtiel de nadruk op deze meer-voudige blik op identiteit door de personages op al deze vlakken te la-

ten botsen. Zo valt Finn duidelijk binnen de 'nerd'-subcultuur - acteur Bram Suijker geeft hem doeltreffend de bijbehorende houterige motoriek en defensieve sociale houding mee. Zijn worsteling om zich een houding te geven tegenover zijn drie vrouwelijke collega's bemoeilijkt het sociale contact. Maar ook het verschil in visie tussen statistici Shihoko en Cecile aan de ene kant en theoretici Finn en Madoka aan de andere kant leidt vaak tot misverstanden.

Spannende extra laag

Zo ontpopt *Superposition* zich tot een moderne zedenkomedie, waarin iedere interactie duidelijk wordt gevormd door de onderlinge verwachtingen en verwarringen, en de individuele identiteit die erachter zit. De wetenschappelijke context voegt daar een spannende extra laag aan toe: de hoop van de personages dat een wiskundig model alle misverstanden, en daarmee alle haat en oorlog, uit de wereld kan helpen, is even naïef als ontroerend.

Maar er zit ook een duister laagje onder. Dat zit in het zogenaamde nul-axioma dat Madoka in haar jonge jaren heeft bedacht, en dat nu door haar protegee Shihoko verder wordt ontwikkeld. Het stelt een mathemata voor waarin alle getallen hetzelfde betekenen, en verschil dus is uitgewist. Dat is natuurlijk de basis voor totalitarisme.

Zodra je je dat realiseert, krijgt het hele wiskundige project iets tragisch: deze sympathieke wetenschappers zijn zo bang voor eenzaamheid en conflict dat ze zich liever in hun conceptuele vesting opsluiten dan dat ze het echte leven instappen.

De kracht van *Superposition* is echter vooral dat die boodschap nooit te eenzijdig wordt: de voorstelling is daarmee tegelijkertijd een ode aan als een satire op doorgedreven wetenschappelijk positivisme.

Marijn Lems

FOTO SANNPEPER

Scène uit de voorstelling *Superposition* van acteur-regisseur **Vanja Rukavina**.

Theater recensie

Pleidooi tegen de opdringerige wetenschap

Superposition

Toneelschuurproducties

★★★★

Recenseren kan heel confronterend zijn. Daar zit je dan als voormalig alfa-scholier naar wiskundige formules te kijken die Bram Suijker met veel enthousiasme met een krijtje op een scherm kalkt, om te constateren dat er aan het onbegrip van destijds op school weinig is verbeterd. Enfin.

Suijker speelt Finn, één van de vier wetenschappers die in de voorstelling *Superposition* samen een topteam vormen. Ze zijn drie jaar vrijgemaakt om een wiskundig model te ontwikkelen dat cultuurverschillen verklaart en ook kan voorstellen. Razend interessant natuurlijk voor grote partijen als Meta.

De druk op het groepje om tijdens de aanstaande International Mathematical Convention met resultaten te komen is dan ook gigantisch. Klein detail: twee van de wetenschappers zijn Nederlands, de andere twee Japans.

Regisseur Vanja Rukavina brengt in zijn debuut bij Toneelschuurproducties prachtig de valkuilen in kaart die tijdens de samenwerking op hen liggen te wachten. Hij weet waarover hij praat: hij bestudeert al twaalf jaar het Japans en maakte tal van reizen door het land.

Het mooie van *Superposition* is dat Rukavina het wederzijdse onbegrip niet beperkt tot *Lost in Translation*-achtige taalverwarring. Hij trekt de (cultuur-)verschillen veel breder.

De Finn van Suijker contrasteert met zijn nerdy uitstraling met lang zwart haar en t-shirtje van metalband Mötley Crüe enorm met zijn landgenoot, de fanatieke Cecile (een heerlijk hypere Keja Klaasje

Kwestro). De ijverige Shihoko (Mizuki Kondo) probeert haar voormalige docente Madoko (Rino Daidoji) te behagen maar ook te overtreffen. De drie vrouwen staan soms ook lijnrecht tegenover die ene mannelijke collega. Het tempo ligt aangenaam hoog.

Wetenschappelijk knettert het ook al, tussen kansberekening en geometrie, maar de scènes die vooral indruk maken, zijn die waarin tussen twee individuen de kloof hopeloos onoverbrugbaar blijkt. *Handen schudden* is al ingewikkeld, maar er blijken ook allerlei affectieve lijntjes te lopen. Zo hebben Finn en Shihoko wederzijds amoureuze gevoelens, maar maak dat de ander maar eens duidelijk. Elkaars taal proberen te spreken blijkt dan juist een extra hindernis.

De drietalige boventiteling (slim decor van Dymph Boss) maakt dat we de soms pijnlijke misverstanden woord voor woord kunnen volgen. De presentatie tijdens het congres mondt uit in een hilarische maar ook wel *creepy bodyswap* (theatertrend dit seizoen, ook *Freaky Friday Face Off* van de Warme Winkel speelde er onlangs mee).

De wetenschappelijke setting van de voorstelling houdt de onderlinge verhoudingen wat clean en schematisch, maar is tegelijkertijd wel een gouden vondst voor een voorstelling die onze individualiteit als je grootste schat presenteert. *Superposition* is een warm pleidooi die te behoeden voor al te opdringerige wetenschap.

Tournee t/m 23/12.

Info: schuur.nl/producties

Hans Smit

Een wiskundige formule voor **culturele misverstanden**:
'Superposition' is een heerlijke identiteitsmindfuck.

Foto Sanne Peper

Vanja Rukavina's regiedebuut *Superposition* is een ontroerend én hilarisch staaltje theatrale antropologie.

Het is een even briljant als krankzinnig idee: zou je tot een wiskundige formule kunnen komen om culturele misverstanden te voorspellen en daarmee te voorkomen? In *Superposition* gaan twee Japanse en twee Nederlandse wiskundigen er in een intensief meerjarig onderzoek mee aan de slag.

Uitgangspunt én obstakel voor hun wetenschappelijke missie is hun eigen culturele bagage, die garant staat voor volop wederzijds ongemak en verwarring. Vanja Rukavina's broeierige regiedebuut *Superposition* is daarmee een boeiend staaltje theatrale antropologie. Rino Daidoji, Mizuki Kondo, Keja Klaasje Kwestro en Bram Suijker laten zich geweldig observeren, in grote emoties en kleine tics, in subtiele blikken en schaamteloze uithalen. Het is tegelijk ontroerend, hilarisch en veelzeggend hoe vastbesloten deze groep zich vast-

houdt aan wat van meet af waarschijnlijk een façade is.

Een superpositie is een principe uit de kwantummechanica en omschrijft iets dat op meerdere plaatsen tegelijk kan zijn. Klinkt abstract, totdat je iemand hoort zeggen: 'Ik wil bij je zijn, en ik wil niet bij je zijn.' Dan raakt het begrip ineens aan herkenbare gevoelens, en lijkt de hele inzet van deze wetenschappers ineens zo gek nog niet.

Wat is je cultuur? Wie daar langer over doordenkt, kan zich beter afvragen: wat niet? Niemand is te reduceren tot afkomst, gender, kleding, studie, taal, loopjes of aangeleerde gewoonten. We zijn allemaal superposities, van alles tegelijk. Uiteindelijk houdt geen enkele generalisatie stand en schiet wiskunde, goddank, genadeloos tekort.

Superposition is een heerlijke identiteitsmindfuck die volledig vastdraait in zichzelf. Het is ook een impliciet pleidooi voor eigenheid: juist in het omarmen van al die grote en kleine verschillen, kunnen we elkaar vinden.

Sander Janssens

Superposition

Theater

Door Vanja Rukavina en Toneelschuur Producties.

9/11, De Schuur Haarlem. Tournee t/m 17/12. Met Nederlandse, Engelse en Japanse boven-titeling.

THEATER

De magische formule

Het liefst is acteur Vanja Rukavina twee personen tegelijkertijd: wiskundeliefhebber én japanofiel, Bosniër én Nederlander, personage én zichzelf. In de door hem geregisseerde voorstelling *Superposition* omarmt hij deze dualiteit met behulp van de kwantummechanica.

Door **Vincent Kouters**

Acteur en theatermaker Vanja Rukavina (34) is een japanofiel. Hij is idolaat van Japan en de cultuur van het land. 12 jaar lang heeft hij de taal bestudeerd door dagelijks in een schriftje karakters te oefenen. Op het hoogtepunt van zijn fascinatie is hij er in drie jaar tijd zes keer geweest.

Het begon allemaal in zijn jeugd met een gangbare liefde voor Japanse films en tekenfilms, zoals *Pokémon* en *Dragon Ball Z*. Maar na zijn studie aan de acteursopleiding van de Toneelacademie in Maastricht voelde hij zich steeds dieper verbonden met het land. 'Wat mij fascineert, is hun oog voor detail, het perfectionisme. Alles is er zo gestructureerd. Dat herken ik in mijn persoonlijkheid.'

Deze liefde vond ook zijn weg in zijn theaterwerk. Niet zozeer in wat hij doet als acteur in andermans voorstellingen. Zo speelde hij bij Het Nationale Theater in Den Haag opvallende rollen in onder meer *The Nation* (waarvoor hij een prijs won) en *Trojan Wars*. Maar wel in zijn eigen werk als regisseur en maker. Zijn solo *Language* (2019) ging over hoe een vreemde taal leren je identiteit kan veranderen. Nu regisseert hij de drietalige voorstelling *Superposition*, met twee Japanse en twee Nederlandse acteurs. Daarin ondernemen vier wiskundigen een hachelijke poging om alle cultuurverschillen die we kennen te vatten in één elegante, wereldschokkende formule.

'Een utopisch uitgangspunt natuurlijk,' zegt Rukavina voorafgaand aan een repetitie bij Toneelschuur Producties in Haarlem, waar hij de voorstelling maakt. 'Ik wilde mijn personages een onderzoek laten doen, waarin ze culturen proberen te vergelijken en daarin falen, omdat dat dat niet kan. Het had net zo goed over Bosnië kunnen gaan, mijn eigen afkomst. Maar daar wilde ik het eens een keer niet over hebben. Ik koos voor de Japanse cultuur, omdat die zo extreem anders is dan de Nederlandse en omdat die zoveel vragen oproept. Ik ben van nature nieuwsgierig, dus zo'n mysterie, daar sla ik helemaal op aan.'

Hij hoopt dat toeschouwers hun eigen cultuur niet meer gaan zien als de waarheid, maar als een waarheid. Dankzij zijn biculturele opvoeding kent hij dat gevoel zelf maar al te goed. 'Soms schrik ik ervan, als ik merk dat er mensen zijn die geen enkele poging ondernemen om anderen te leren kennen. Dat vind ik best wel sick: dat

mensen iets al snel raar vinden en het daarmee afschrijven.'

Toen Rukavina teksten ging schrijven voor *Superposition* was het voor hem al snel duidelijk dat die personages wiskundigen moesten zijn. Wiskunde is namelijk een andere fascinatie. Toen hij 17 was en een vervolgopleiding moest kiezen na het gymnasium, twijfelde hij enorm: wiskunde of toch acteren? Hij koos dat laatste, naar tevredenheid, maar mist het eerste wel. 'Ik mis die hang naar objectiviteit. In de kunst is dat *not done*, dan is alles subjectief. De voortdurende neiging van mij om uit mijn bubbel te willen stappen, is telkens gedoemd om te mislukken. Maar ik verlang soms erg naar een universele taal, zoals die van de wiskunde, om de wereld objectief te bekijken.'

Hij pakte zijn oude wiskundeboeken erbij en verzon zelf het wiskundige model dat zijn personages in de voorstelling onderzoeken. 'Dat model is natuurlijk totale bullshit, cultuurverschillen kan je niet vangen in formules. Maar het moest wel echt lijken. Daarom ben ik ermee naar wiskundigen gegaan van de Universiteit Leiden en aan de VU in Amsterdam. Ik was doodzenuwachtig om daar met mijn knutselwerk aan te komen. Maar tot mijn verbazing gingen ze er serieus op in.'

Het is best spannend om een model te ontwikkelen waarmee je culturen gaat vergelijken, geeft Rukavina toe, want uiteindelijk werkt het heel reducerend. 'Je komt terecht bij stereotypen. En dat is eng. Je moet algemene kenmerken gaan benoemen van Japanners en Nederlanders. Natuurlijk is niet elke Japanner perfectionistisch of elke Nederlander direct. Een stereotype is een ge-

middelde. Wist je dat uit onderzoek is gebleken dat meest gemiddelde persoon op aarde Chinees is, 28 jaar oud, moslim is, geen auto heeft, maar wel een mobiele telefoon? Dat is dus de gemiddelde mens. Ik snap het wel, maar wat zegt het over onze wereld?’

Zo kwam hij op het idee van superpositie, een begrip dat afkomstig is uit de kwantummechanica. Het omschrijft iets dat op twee plaatsen tegelijk kan zijn. In principe gaat dat over de kleine deeltjes die die wetenschap onderzoekt, maar Rukavina past het toe op culturen.

‘Stereotypen zijn bijvoorbeeld waar en niet waar tegelijk. Dat is een superpositie. Datzelfde geldt voor culturen: die hoeven elkaar niet uit te sluiten. Als ik erop ga letten, zie ik het overal terug. Ook in acteren. Als ik iemand probeer na te spelen dan ben ik tegelijk die persoon en mezelf. Ook dat is een superpositie. Ik ben dan twee personen tegelijkertijd. Niet de een óf de ander, maar allebei. Die dualiteit, dat vind ik dus te gek.’

Superposition van Vanja Rukavina gaat 9 november in première in de Schuur in Haarlem, met Rino Dai-
doji, Mizuki Kondo, Keja Klaasje Kwestro en Bram
Suijker. Tournee t/m 23 december.

Natuurlijk is niet elke
Japanner **perfectio-**
nistisch of elke
Nederlander **direct**.
Een stereotype is een
gemiddelde

Repetitie van *Superposition*.

Foto Gergely Ofner

INTERVIEW Vanja Rukavina debuteert met Superposition bij Toneelschuur

'Er is niet één waarheid'

„Uiteindelijk is het een mooie metafoor voor het leven zelf”, legt Vanja Rukavina uit.

Margriet Prinssen

Haarlem ■ „In mijn voorstelling gaat het in wezen om het verlangen honderd procent begrepen te worden, iets dat natuurlijk per definitie onmogelijk is. Je weet nooit helemaal wat een ander voelt of denkt. 'Superposition' gaat over paradoxen en onmogelijke tegenstellingen: iets dat tegelijkertijd waar en niet waar is.”

Een 'superpositie' is een begrip uit de kwantummechanica, waarbij het gaat om hele kleine deeltjes die tegelijkertijd ergens wel en niet kunnen zijn. Rukavina is gefascineerd door dat verschijnsel. In de voorstelling brengt hij twee van zijn grote liefdes bij elkaar – wiskunde en Japan – en gaat het over culturen in plaats van over kleine deeltjes. Een internationaal top-team van Nederlandse en Japanse wiskundigen is al heel ver met het ontdekken van een formule die cultuurverschillen verklaart en als het ware de overeenkomsten en verschillen tussen Nederlanders en Japanners in één formule weet te vangen.

Hij houdt van wiskunde, vertelt hij. Na de middelbare school twijfelde hij tussen het toneel of wiskunde studeren. Hij heeft geen spijt maar wel mist hij de wiskunde: „Ik houd van wetenschap en van gestructureerd denken: de geruststelling die er uitgaat van objectieve feiten en harde formules. Je zou willen dat je die kon toepassen in de omgang met mensen: je probeert een ander te begrijpen maar dat is onmogelijk. Je kunt niet tegelijkertijd jezelf blijven en je honderd procent in een ander verplaatsen, je neemt altijd je eigen perspectief mee. Toch is het van belang om dat te blijven proberen, om je in te leven, om vanuit het perspectief van de ander te kijken. Er zijn altijd meerdere perspectieven, er is niet één waarheid.”

Vanja Rukavina debuteert bij Toneelschuur Producties met Superposition. Hij is acteur bij Het

Nationale Toneel (The Nation, Trojan Wars), maar maakte eerder al een aantal eigen voorstellingen, bijvoorbeeld Language (2021).

„Waar Language ging over hoe taal je identiteit bepaalt, gaat Superposition over hoe cultuur dat doet.”

Bi-cultureel

Zelf is hij bi-cultureel opgevoed. Zijn ouders zijn indertijd gevlucht uit Bosnië, hij woont al sinds zijn derde in Nederland: „Thuis bij mijn familie spraken we Bosnisch, in de buitenwereld natuurlijk Nederlands. Dat heeft voordelen maar ook nadelen: ik voel me overal makkelijk thuis door die dubbele cultuur maar af en toe kan ik me ook eenzaam voelen omdat ik nergens echt bij lijk te horen.”

Behalve een wiskundeknobbel, heeft hij ook een fascinatie voor talen, met name voor Japans. Al twaalf jaar heeft hij privéles en hij spreekt niet alleen goed Japans, maar leest en schrijft het ook beter dan menig Japanner. Hij is er inmiddels al zes keer geweest.

In de voorstelling werkt hij met een gemengde cast: twee Japanse en twee Nederlandse acteurs. De voorstelling is eigenlijk drietalig: er wordt Japans, Nederlands en Engels gesproken. „Ik heb het mezelf, de acteurs en de techniek niet gemakkelijk gemaakt; we switchen voortdurend van de ene taal naar de andere. En om het nog wat ingewikkelder te maken, de Nederlandse acteur gaat in de schoenen van de Japanner staan en probeert dan Japans te spreken en omgekeerd. Uiteraard wordt alles boventiteld. Het is een rollercoaster van taal.”

Hij heeft het concept bedacht en samen met dramaturg Thomas een concepttekst geschreven, maar de uiteindelijke tekst is pas tijdens het repetitieproces samen met de acteurs tot stand gekomen. „Uiteindelijk gaat het niet alleen om de cultuurverschillen tussen Japan en Nederland die de wiskundigen proberen op te lossen. Al doende komen ze erachter dat de verschillen tussen de Nederlanders onderling, tussen de generaties, tussen de ervaren rotten en de nieuwkomers en tussen de mannen en de vrouwen in sommige opzichten

groter zijn dan de overeenkomsten. En als de Japanse professor Nederlands probeert te spreken, blijft zij een acteur die zich ergens probeert in te leven. Ook toneelspelen blijft een soort van superpositie te zijn: je speelt dat je iemand anders bent maar je blijft natuurlijk ook gewoon jezelf.”

Theater/ Toneelschuur Producties/
Superposition / Regie: Vanja Rukavina
/ Spel: Rino Daidoji, Mizuki Kondo,
Keja Klaasje Kwestro, Bram Suijker / Te
zien: Schuur, 4-11 november en 15-17
november / Meer info: toneelschuur-producties.nl

